

ALBA DE CÉSPEDES

KIELLETY
PÄIVÄKIRJA

Romaani

SUOMENTANUT ANNA LOUHIVUORI

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Italiankielinen alkuperäisteos
Quaderno Proibito

Otava on julkaissut kirjan suomennetun laitoksen
ensimmäisen kerran vuonna 1956.

Copyright © 2021 Mondadori Libri S.p.A., Milano

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-43232-6

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

– Señor don Blas, de qué libro
ha sacado usted ese texto?

– Del teatro de la vida
humana que es donde leo.

– Señor don Blas, mistä kirjasta
olette ottanut sen tekstin?

– Se kirja, jota luen,
on ihmiselön teatteri.

Ramón de la Cruz

26. marraskuuta 1950

Tein virheen ostaessani tämän vihon, suuren virheen. Mutta nyt on myöhäistä katua sitä; vahinko on jo tapahtunut. En edes tiedä, mikä minut sai hankkimaan sen. Se oli pelkkä sattuma. En ikinä ole ajatellutkaan ruveta pitämään päiväkirjaa, jo senkin vuoksi, että päiväkirjan on pysyttävä salaisena ja että minun siis olisi kätkevä se Micheleltä ja lapsilta. Minua ei lainkaan miellytä salailla mitään, ja sitä paitsi asunnossamme on niin vähän tilaa, että se tuskin onnistuisikaan. Näin se tapahtui: Pari viikkoa sitten, sunnuntaina, lähdin kotoa melko varhain aamulla. Menin ostamaan savukkeita Michelelle. Halusin, että hän herätessään löytäisi ne yöpöydältään; hän kun nukkuu aina niin myöhään sunnuntaisin. Oli ihana, lämmin päivä huolimatta myöhäisestä syksystä. Tunsin lapsellista iloa kulkiessani katuja pitkin auringon puolella ja katsellessani puita, jotka vielä olivat vihreitä, ja ihmisiä, jotka näyttivät tyytyväisiltä kuten aina pyhäpäivisin. Päätin tehdä pienen kävelyretken ja mennä torin varrella olevaan tupakkakauppaan saakka. Matkalla näin monen pysähtyvän kukkakauppiaan myyntipöydän luo. Minäkin pysähdyin ja ostin kimpun kehäkukkia. »Täytyy olla vähäsen kukkia pöydällä sunnuntaina», sanoi myyjä minulle, »kyllä herrat sen huo- maavat.» Minä nyökkäsin hymyillen, mutta tosiasia en noita kukkia ostaessani ajatellut sen enempää Micheleä kuin Riccar- doakaan, vaikka he antavatkin suuren arvon kukille. Ostin ne itselleni saadakseni pitää niitä kädessä kulkiessani. Tupakka- kaupassa oli paljon väkeä. Odotellessani vuoroani pitäen rahoja

jo valmiina kädessäni huomasin näyteikkunassa pinon vihkoja. Ne olivat mustia, kiiltäväkantisia, paksuja vihkoja, samoja, joita käytin koulussa ja joihin aina heti innokkaasti jo ennen kuin olin niitä aloittanutkaan kirjoitin ensimmäiselle sivulle nimeni: Valeria. »Antakaa minulle myös yksi vihko«, sanoin kaivellen lompakostani lisää rahaa. Mutta kohottaessani jälleen katseeni näin, että myyjä oli muuttunut ankaran näköiseksi. »Se ei käy päinsä. Se on kiellettyä«, hän sanoi. Hän selitti minulle, että poliisi seisoi joka sunnuntai ovella vahtimassa, että myytäisiin vain tupakkaa, ei mitään muuta. Olin jäänyt yksin kauppaan. »Minä tarvitsen sitä«, sanoin, »tarvitsen sitä aivan ehdottomasti.« Puhuin hiljaa ja kiihkeästi, valmiina pyytämään ja rukoilemaan saadakseni tahtoni lävitse. Silloin hän vilkaisi ympärilleen, otti nopeasti yhden vihon ja ojensi sen minulle myyntipöydän yli sanoen: »Työntäkää se takin sisään.«

Pidin sitä takkini sisällä koko matkan kotiin asti. Pelkäsin, että se luiskahtaisi ja putoaisi maahan, kun ovenvartijan vaimo puhui minulle jotakin, en edes tiedä mitä, kaasumittarista. Olin punainen kasvoiltani avatessani ovea avaimella. Aioin pujahtaa suoraan makuuhuoneeseen, mutta sitten muistin, että Michele oli vielä vuoteessa. Samassa Mirella kutsui minua: »Äiti...«, ja Riccardo kysyi: »Ostitko sanomalehden, äiti?« Olin levoton ja hämmentynyt, pelkäsin, ettei minun onnistuisi jäädä yksin riisuessani takkiani. »Panen sen kaappiin«, ajattelin. »Ei, Mirella avaa sen usein ottaakseen sieltä joitakin tavaroitani lainaksi, parin hansikkaita tai puseron. Lipaston Michele taas avaa tuon tuostakin, ja kirjoituspöytää Riccardo pitää nykyään hallussaan.« Ajattelin, ettei minulla ollut enää koko talossa yhtään laatikkoa, ei yhtä ainoaa piilopaikkaa, joka olisi ollut minun. Mutta siitä päivästä alkaen päätin ryhtyä vaatimaan oikeuksiani. »Liinavaatekaappiin«, päätin taas, mutta sitten muistin, että Mirella ottaa sieltä joka sunnuntai puhtaan pöytäliinan kattaessaan pöytää. Loppujen lopuksi heitin vihon keittiön

räsyypussiin. Tuskin olin ehtinyt sulkea pussin, kun Mirella tuli sisään ja kysyi: »Mikä sinua oikein vaivaa, äiti? Olet aivan punainen kasvoiltasi.» — »Se johtuu tästä takista», sanoin riisuen sitä yltäni. »Tänään on niin lämmintä ulkona.» Minusta tuntui, että hän olisi voinut vastata: »Se ei ole totta; se johtuu siitä, että kätkit jotakin pussiin.» Yritin turhaan vakuuttaa itselleni, etten ollut tehnyt mitään pahaa. Olin taas kuulevinani tupakkakauppiaan varoittavan äänen sanovan: »Se on kiellettyä.»

10. joulukuuta

Toiset kaksi viikkoa olen piilotellut tätä vihkoa onnistumatta enää kirjoittamaan siihen. Ensimmäisestä päivästä alkaen on ollut hyvin vaikeaa lakkaamatta siirrellä sitä paikasta toiseen ja yrittää kätkeä se niin, ettei sitä heti paikalla löydettäisi. Jos lapset olisivat löytäneet sen, Riccardo olisi ottanut sen omakseen kirjoittaakseen siihen muistiinpanoja yliopistolla ja Mirella päiväkirjakeseen, jota hän pitää lukittuna laatikossaan. Olisin voinut puolustaa sitä, sanoa, että se on minun, mutta silloin minun olisi pitänyt selittää, mihin sitä käytän. Talouskirjanpidossa käytän aina eräänlaista virallista muistikirjaa, joka Michelen on tapana tuoda minulle pankista aina vuoden alkupäivinä. Jospa hän vain itse olisi kehottanut minua kätkemään sen Riccardolta, olisin heti kieltäytynyt koko vihosta, enkä enää koskaan olisi ajatellut uuden ostamista. Minun on tunnustettava, että siitä alkaen, kun olen omistanut tämän vihon, minulla ei ole ollut hetkeäkään rauhaa. Ennen olin aina surullinen, kun lapset lähtivät ulos, nyt sitä vastoin toivon, että he lähtisivät, että saisin olla yksin ja kirjoittaa. En ole koskaan tätä ennen tullut ajatelleeksi, että kotimme ahtauden ja pitkän virka-aikani vuoksi minulla on hyvin harvoin tilaisuutta olla yksin.

Minun oli turvauduttava pieneen juoneen päästäkseni aloittamaan tämän päiväkirjan. Ostin kolme lippua jalkapallo-

otteluun ja sanoin, että eräs työtoverini toimistosta oli antanut ne minulle; kaksinkertainen petos, koska olin ostaessani ne tehnyt loven talouskassaan. Heti lounaan jälkeen autoin Micheleä ja lapsia pukemaan ylleen, lainasin Mirellalle paksun päällystakkini, hyvästelini heidät hellästi ja painoin tyydytyksen tuntein oven kiinni heidän jälkeensä. Sitten juoksin heti katuvaivaisena ikkunan luo kuin kutsuakseni heidät takaisin. He olivat jo kaukana, ja minusta tuntui kuin he olisivat olleet matkalla suoraan minun heille virittämäni ansaan viattoman jalkapallo-ottelun asemasta. He nauroivat keskenään, ja tuo nauru sai minut tuntemaan katumuksen piston omassatunnossani. Käännyin pois ikkunan luota ja aioin heti ruveta kirjoittamaan, mutta keittiö oli vielä mullin mallin; Mirella ei ollut kerinnyt auttaa minua kuten tavallisesti sunnuntaisin. Michelekin, joka oli luonteeltaan niin säntillinen, oli jättänyt kaapin oven auki ja joitakin solmioita hajalleen sinne tänne. Ja samoin hän on tehnyt tänäänkin. Tänään olen jälleen ostanut liput jalkapallo-otteluun, joten saan taas nauttia lyhyestä rauhallisesta hetkestä. Kaikkein hulluinta on, että kun vihdoinkin voin vetää tämän vihon esiin piilopaikastaan, istuutua ja ryhtyä kirjoittamaan, en löydä muuta kerrottavaa kuin sen päivittäisen taistelun, jota käyn yrittäessäni piilottaa sitä. Nykyään pidän sitä kätkeytyneenä vanhassa arkussa, jossa kesän aikana säilytämme talvivaatteita. Pari päivää sitten minun täytyi kieltää Mirellaa avaamasta sitä, kun hän olisi tahtonut ottaa sieltä paksut hiihtohousunsa, joita hän käyttää kotona silloin kun olemme lämmittämättä taloa. Vihko oli siellä, ja hänen olisi vain tarvinnut nostaa arkun kansi nähdäkseen sen. Siksi sanoin hänelle: »Anna nyt olla, kerkiät myöhemminkin.» Mutta hän väitti: »Minä palelen.» Intin niin kiihkeästi vastaan, että Michelekin huomasi sen. Kun jäimme kahden, hän sanoi minulle, ettei ymmärtänyt, mistä syystä olin vastustanut Mirellaa. Vastasin jäykästi: »Tiedän kyllä, mitä teen», ja hän katsoi minuun hämmästyneenä, sillä olen harvoin huonolla tuulella.

»En pidä siitä, että sekaannut minun ja lasten välisiin erimielisyyksiin. Viet minulta kaiken arvovallan heidän silmissään.» Hän huomautti, että yleensä syytän häntä siitä, ettei hän uhraa tarpeeksi aikaansa lapsille, ja tuli lähelleni sanoen leikkisästi: »Mikä sinua vaivaa tänään, äiti?» Ajattelin mielessäni, että ehkä minusta oli tulossa hermostunut ja ärtyisä, kuten sanotaan tulevan kaikista naisista, kun he ylittävät neljänkymmenen vuoden iän. Epäilin, että myös Michele ajatteli niin, ja tunsin itseni syvästi nöyryytetyksi.

11. joulukuuta

Lukiessani läpi eilistä merkintääni tulin kysyneeksi itseltäni, olenko alkanut muuttua luonteeltani siitä päivästä alkaen, jolloin mieheni leikillään alkoi kutsua minua »äidiksi». Se miellytti minua aluksi kovasti, koska tunsin silloin olevani ainoa täysi-ikäinen kodissamme, ainoa, joka tunsu elämän. Se lisäsi sitä vastuuntuntoa, jota olen aina tuntenut, jo lapsuudesta alkaen. Se miellytti minua niin suuresti myös siksi, että se antoi vain suurempaa oikeutusta sille voimakkaalle hellyydetunteelle, jota Michele aina on minussa herättänyt. Hän on säilynyt vilpittömänä ja viattomana vieläkin, melkein viisikymmenvuotiaana. Kun hän kutsuu minua »äidiksi», vastaan hänelle katseella, joka on samalla ankara ja hellä, samalla, jolla katselin Riccardoa, kun tämä oli pieni. Mutta nyt ymmärrän, että se on ollut erehdys; hän oli ainoa ihminen, jolle minä olin Valeria. Vanhempani ovat kutsuneet minua lapsesta alkaen Vauvaksi, ja heidän seurassaan minun on vaikea olla erilainen kuin olin silloin, kun he antoivat minulle tuon lempinimen. He kumpikin tosin jo vaativat minulta samaa, mitä yleensä vaaditaan täysikasvuiselta henkilöltä, mutta he eivät kuitenkaan näytä myöntävän, että olin todella täysikasvuinen. Niin, Michele oli ainoa, jolle olin Valeria. Joillekin ystävättärilleni olen vielä Pisani, koulutoveri,

joillekin toisille olen Michelen vaimo tai Riccardon ja Mirellan äiti. Mutta hänelle olin ollut, siitä hetkestä alkaen kun olimme tutustuneet toisiimme, vain Valeria.

15. joulukuuta

Joka kerta, kun avaan tämän vihon, katselen nimeäni, jonka olen kirjoittanut sen ensimmäiselle sivulle. Minua miellyttää oma käsialani, joka on sopusuhtaista ja hieman kaltevaa, ei liian suurta, ja ilmaisee selvästi ikäni. Olen neljäkymmenenkolmen vuoden ikäinen, vaikkakaan en sitä ajatellessani osaa oikein uskoa sitä todeksi. Ihmiset hämmästyvät nähdessään minut lasteni rinnalla ja lausuvat minulle kohteliaisuuksia, jotka saavat Riccardon ja Mirellan hymyilemään hämillään. Joka tapauksessa olen neljäkymmentäkolmevuotias, ja minusta tuntuu alenavalta turvautua lapsellisiin verukkeisiin voidakseni kirjoittaa tähän vihkoon. Siksi on ehdottomasti välttämätöntä, että tunnustan Michelelle ja lapsille tämän päiväkirjani olemassaolon ja varmistan itselleni oikeuden sulkeutua johonkin huoneeseen kirjoittamaan silloin kun tunnen siihen halua. Olen toiminut alusta alkaen typerästi ja jatkamalla samoin vain voimistan itsessäni tunnetta, että teen jotakin pahaa kirjoittaessani näitä viattomia rivejä. Tämä kaikki on mieletöntä. Nykyään en saa enää rauhaa edes toimistossa. Jos johtaja pidättää minua siellä yli virka-ajan, pelkään, että Michele tulee kotiin ennen minua ja jostakin arvaamattomasta syystä alkaa penkoa vanhoja pape-reita, joiden joukkoon olen piilottanut päiväkirjani. Siksi esitän aina jonkin tekosyy, ettei minun tarvitse jäädä, ja kieltäydyn siten kaikista ylimääräisistä tuloista. Tulen kotiin hyvin levottomana. Jos huomaan Michelen takin riippuvan eteisessä, alkaa sydämeni tykyttää. Astun ruokasaliin peläten näkeväni mustan, kiiltäväkantisen vihon Michelen käsissä. Jos taas löydän hänet juttelemassa lasten kanssa, ajattelen, että hän on voinut löytää

sen, ja odottaa nyt vain kunnes jää kahden kanssani puhuakseen minulle siitä. Minusta tuntuu aina iltaisin, että hän sulkee huoneemme oven erikoisen huolellisesti tarkastaen, että se varmasti naksahtaa kiinni. »Nyt hän kääntyy ja sanoo sen minulle...» Mutta hän ei sano mitään, ja olen huomannut, että hänen tapanaan on aina sulkea ovi sillä tavoin.

Pari päivää sitten Michele soitti minulle toimistoon, ja pelkäsin heti, että hän oli jostakin syystä mennyt takaisin kotiin ja löytänyt päiväkirjan. Olin aivan jäähmettynyt vastatessani hänelle. »Kuule», hän aloitti, »minun täytyy puhua sinulle eräästä asiasta...» Joidenkin sekuntien ajan mietin kuumeisesti, alkaisinko puolustaa itseäni sanomalla, että minulla on oikeus omistaa niin monta päiväkirjaa kuin haluan ja kirjoittaa niihin mitä haluan, vai pyytäisinkö: »Michele, yritä ymmärtää minua — tiedän kyllä, että olen tehnyt huonosti.» Mutta hän halusikin vain tietää, oliko Riccardo muistanut käydä yliopistolla suorittamassa joitakin maksuja, jotka lankesivat maksettaviksi sinä päivänä.

21. joulukuuta

Eilen, heti illallisen jälkeen, sanoin Mirellalle, etten pitänyt hänen tavastaan pitää kirjoituspöydän laatikkoa lukittuna. Hän vastasi hyvin hämmästyneenä, että hänellä oli ollut se tapa jo vuosikausia. Huomautin vastaan, että minä olinkin paheksunut sitä tapaa jo vuosikausia. Mirella vastasi kiivaasti, että opiskeli niin lujasti juuri siksi, että aikoi mennä töihin ja tulla itsenäiseksi ja muuttaa kotoa heti täysi-ikäiseksi tultuaan, jolloin hän voisi pitää kaikki laatikkonsa lukittuna kenenkään siitä narkästymättä. Hän jatkoi, että lukitsee laatikon, koska pitää siellä päiväkirjaansa, ja että Riccardo tekee sitä paitsi aivan samoin, koska pitää omassaan kirjeitä, joita on saanut tytöiltä. Vastasin, että silloin on myöskin Michellellä ja minulla oikeus omistaa lukittava

laatikko. »Mutta meillähän on sellainen», sanoi Michele, »se, jossa pidämme rahoja.» Intin edelleen, että olisin halunnut sellaisen vain itseäni varten, ja hän kysyi minulta hymyillen: »Mitä sinä sillä tekisit?» »En tiedä», vastasin, »pitäisin siellä henkilökohtaisia papereitani, joitakin muistoja tai ehkäpä juuri päiväkirjaa, niin kuin Mirella.» Silloin kaikki, Michelekin, alkoivat nauraa ajatukselle, että minä voisin pitää päiväkirjaa. »Ja mitä sinä siihen haluaisit kirjoittaa?» Michele kysyi. Mirella unohti pahastumisensa ja nauroi hänkin. Jatkoin väittelyä välittämättä heidän naurunpuuskastaan. Silloin Riccardo nousi vakavana ja tuli luokseni. »Äiti on oikeassa», hän sanoi arvokkaasti. »Hänellä on myöskin oikeus, kuten Mirellalla, pitää päiväkirjaa, salaista päiväkirjaa, ehkäpä päiväkirjaa rakkaudesta. Minun on sanottava teille, että viime päivinä olen alkanut epäillä, että hänellä on joku salainen ihailija.» Hän oli olevinaan hyvin vakava ja rypisti otsaansa, ja Michele, joka heti oli leikissä mukana, näytti miettiväiseltä ja lausui, että se oli aivan totta; äiti ei ollut aivan entisellään, häntä täytyi ruveta pitämään silmällä. Sitten he kaikki taas purskahtivat hurjaan nauruun ja kerääntyivät ympärilleni syleilemään minua, myös Mirella. Riccardo kohotti kädellään leukaani ja kysyi hellästi: »Mitä sinä aiot siihen kirjoittaa, sanohan, omaan päiväkirjaasi?» Yhtäkkiä purskahdin itkuun. En ymmärrä mikä minua vaivasi, olin vain hirveän väsynyt. Nähdessään itkuni Riccardo muuttui aivan kalpeaksi ja kiersi käsivartensa ympärilleni ja sanoi: »Laskin leikkiä, äiti kulta, etkö käsitä, että laskin leikkiä? Suo anteeksi...» Sitten hän kääntyi sisarensa puoleen ja sanoi, että tämän syytä oli aina, kun tällaista tapahtui. Mirella lähti ruokasalista paiskaten oven kiinni jäljessään.

Vähän sen jälkeen Riccardokin meni nukkumaan, ja Michele ja minä jäimme kahden. Michele alkoi puhella minulle lempeästi. Hän sanoi, että hän ymmärsi oikein hyvin äidillisen mustasukkaisuudenpuuskani, mutta että minun oli tästä lähtien

totuttauduttava pitämään Mirellaa nuorena neitosena, naisena. Yritin selittää, ettei ollut lainkaan kysymys siitä, mutta hän jatkoi: »Hän on jo yhdeksäntoistavuotias, ja on aivan luonnollista, että hänellä on jo jotakin, jokin vaikutelma, jokin tunne, jota hän ei halua kotiväen saavan tietää — sanalla sanoen jokin pieni salaisuus.» — »Entä me sitten?» kysyin. »Eikö meilläkin ole oikeus omistaa jokin salaisuus?» Michele tarttui käteeni ja hyväili sitä hiljaa. »Rakkaani», sanoi hän, »mitä salaisuuksia kuvittelet meillä olevan vielä meidän iällämme?» Jos hän olisi lausunut nuo sanat leikilliseen, ilkamoivaan sävyyn, olisin ruvennut vastustamaan häntä, mutta hänen äänensä murheellinen sointi sai minut kalpenemaan. Vilkaisin ympärilleni ollakseni varma siitä, että lapset olivat jo nukkumassa ja että hekin jäisivät siihen uskoon, että tuo heikkouden hetki oli laskeettava vain äidillisen mustasukkaisuuden tiliin. »Sinä olet kalpea, äiti», Michele sanoi. »Väsyttät itseäsi liikaa, teet liian paljon työtä. Annan sinulle vähän konjakkia.» Kieltäydyin hätkähäten. Hän oli itsepäinen. »Ei kiitos», sanoin, »en halua mitään, se meni jo ohi. Olet oikeassa, olin vähän väsynyt, mutta nyt voin jo loistavasti.» Hymyilin ja suutelin häntä saadakseni hänet rauhoittumaan. »Aina sama juttu», tuumi Michele hellästi, »reipas-tut nopeasti. Ei siis konjakkia.» Käänsin katseeni hänestä hämil-läni. Ruokakaappiin, konjakkipullon viereen, vanhaan keksilaa-tikkoon olin piilottanut päiväkirjan.

27. joulukuuta

Kaksi päivää sitten oli joulu. Riccardo ja Mirella oli kutsuttu aattoillaksi tanssiaisiin eräiden vanhojen ystäviemme, Caprellien, luo, jotka siinä tilaisuudessa toivat tyttärensä seuraelämään. Lapset ottivat kutsun riemuiten vastaan, sillä Caprellit ovat hyvin rikkaita ja pitävät loistavia ja aistikkaita kutsuja. Minäkin iloitsin siitä, koska minulla olisi näin ollen tilaisuus syödä illal-

lista kahden Michelen kanssa aivan kuten silloin kun olimme vastanaineita. Mirella oli onnellinen siitä, että saisi taas pukeutua ensimmäiseen iltapukuunsa, joka hänellä oli ollut ensi kertaa yllään viime karnevaalien aikana, ja Michele lainaisi Riccardolle smokkinsa kuten viime vuonnakin. Tätä iltaa silmällä pitäen olin ostanut Mirellalle kultapaljetein koristellun sifonkihuiivin ja Riccardolle smokkipaidan, sellaisen uudenaikaisen, jossa on pehmeä kaulus. Iltapäivä kului hilpeästi, odottihan meitä kaikkia neljää hauska ilta. Kun Mirella oli valmiiksi pukeutunut, hän oli hyvin viehättävä. Tulevan hauskuuden odotus oli pyyhkäisyt pois hänen kasvoiltaan tuon hieman synkän ja vähän itsepäisen ilmeen, joka on hänelle niin ominainen. Kun hän astui sisään ruokasaliin ja esitteli meille ilmavaa pukuaan pyörähdel- len kevyesti ympäri kasvot kätkettyinä ujosti hunnun taa, hänen isänsä ja veljensä huudahtivat ihastuksesta ja olivat suorastaan ällistyneitä nähdessään tyttäressään ja sisesaressaan niin puoleensavetävän nuoren naisen. Minäkin hymyilin ja olin ylpeä hänestä. Aioin juuri sanoa hänelle, että sellaisena olisin halunnut nähdä hänet aina, iloisena ja täynnä viehätysvoimaa, kuten kaksikymmenvuotiaan nuoren naisen tulisikin olla, mutta sitten tulin ajatelleeksi, että ehkäpä hän esiintyikin aina sellaisena muiden joukossa, aivan erilaisena kuin me hänet tunnemme. Ja miettiessäni levottomana oliko toinen noista hänen ulkonaisista olemuksistaan pelkkää lumetta ja teeskentelyä, käsitin, ettei hän itse suinkaan muuttunut, vaan että hänen oli vaihdeltava näkyviin eri puolia itsestään kotona ja kodin ulkopuolella. Ja meille oli varattu niistä sulottomin.

Riccardo meni nopeasti pukeutumaan innostuneena sisarensa näkemisestä. Joidenkin minuuttien kuluttua kuulin hänen huutavan minua huoneestaan. Hänen äänensävyystään tajusin heti mitä oli tapahtunut. Minun on tunnustettava, että jo useita päiviä olin pelännyt sitä, mutta vasta hänen huutonsa »äiti» pakotti minut myöntämään itselleni, että juuri sitä olin pelännyt.

Michelen smokki oli käynyt hänelle ahtaaksi, sen hihat olivat jääneet lyhyiksi. Hän seiso keskellä huonetta aivan suunniltaan pettymyksestä ja katsoi vetoavasti minuun. Smokki oli jo viime vuonna ollut hänelle juuri ja juuri sopiva, ja olimme nauraneet sen kustannuksella ja sanoneet, että Riccardo ei voisi syleillä ketään tyttöä siitä pelosta, että takki halkeaisi selästä ja hihat repeäisivät saumoista. Mutta Riccardo oli vankistunut niistä ajoista, ehkäpä vielä kasvanutkin. Hän tuijotti minua kuin olisi toivonut, että pelkkä ilmestymiseni saisi kaiken järjesty-mään kuin ihmeen kautta, aivan kuin hänen pienenä ollessaan. Minäkin olisin halunnut, että niin olisi käynyt. Hetkisen ajattel-lin sanoa hänelle: »Sehän sopii sinulle hyvin» ja toivoa, että hän uskoisi minua. Sen sijaan sanoin: »Ei, se ei käy.» Sitten menin hänen luokseen ja aloin tunnustella takin hihoja ja rintamusta suunnitellen mielessäni salamannopeita korjauksia, joita kuit-tenkaan en olisi pystynyt saamaan aikaan. Riccardo seurasi tus-kaisesti käsieni liikkeitä odottaen tuomiotani. Toistin masentu-neena: »Ei, sille ei voi tehdä mitään.» Palasimme yhdessä ruo-kasaliin. Riccardon korvat hehkuivat punaisina, mutta kasvoil-taan hän oli kalpea. »Me emme mene tanssiaisiin», hän sanoi kireällä äänellä. Hän katsoi sisartaan kuin olisi halunnut riistää iltapuvun tämän yltä; hänen katseensa oli kuin puraisu. Mirella, joka näytti pelkäävän, ettei millään vastustelulla kuitenkaan voisi välttää tätä onnettomuutta, kysyi epävarmasti: »Miksi?» Riccardo näytti, miten ei saanut napitetuksi smokin takkia ja miten sen hihat paljastivat naurettavasti uuden paidan kalvosimet. »Isällä on kapeat olkapäät», hän sanoi tyylysti.

Kävimme nopeasti mielessämme läpi ne sukulaiset ja tutta-vat, jotka olisivat voineet lainata smokin. Huomasin tehneeni sen alitajuisesti jo joitakin päiviä aikaisemmin ja tulleeeni siihen tulokseen, että tuskin kukaan tuttavistamme enää omisti smok-kia. Soitimme toivorikkaina eräälle serkulle, mutta hän tarvitsi sitä itse sinä iltana. Monet ystävämme, joita hetkisen punnit-

simme mielessämme, saivat osakseen toivottoman päänpuudituksen. Eräs toinen sukulainen, jolle soitimme, vastasi melkein tyrmistyneenä moisesta kysymyksestä: »Smokki? Ei, ei minulla ole sellaista. Mihin minä sellaista tarvitsisin?» Riccardo naurahti hermostuneesti sulkiessaan puhelimen ja sanoi: »Me tunnemme vain köyhiä ihmisiä.» Ja Michele huomautti siihen: »Sellaisia kuin itsekin olemme.» Silloin Riccardo ehdotti kuin leikillään: »Eikö sitä voisi vuokrata niin kuin statistit tekevät?» Michele vastasi: »Se vielä puuttuisi.» Arvasin, että hän ajatteli frakkiaan ja sakettiaan, jotka hänellä oli ollut yllään häääpäivänämme ja jotka molemmat riippuivat kaapissa valkoisen suojakankaan alla. Ja varmasti hän ajatteli myös isänsä monia mustia ja sinisiä univormuja. »Se vielä puuttuisi», hän toisti vakavana. Ymmärsin mainiosti, mikä sai Michelen sanomaan niin. Minäkin muistin menneisyydestä niin monia asioita, joista oli ollut vaikea riistäytyä irti, ja kuitenkin minusta tuntui, että minun olisi kannattanut sanoa, että Riccardon ajatus oli loistava: smokki voitaisiin vuokrata. Tunsin, että poikani odotti minun sanovan niin, ja itsekin olisin mielelläni auttanut häntä, mutta omituinen epävarmuuden tunne esti minua puhumasta. Samanaikaisesti Mirella katsoi minua kiinteästi, ja minä sanoin päättäväisesti: »Mirella saa mennä yksin.» Michele yritti sanoa jotakin, mutta minä jatkoin katsomatta kehenkään heistä: »Meidän on vähitellen alettava sopeutua uusiin olosuhteisiin, siihen, ettei omista smokkia ja siihen, että nuoren tytön voi lähettää yksin tanssiaisiin, vaikka sellaista ei koskaan olisi voinut tapahtua minun nuoruudessani. Kaikella on hyvät puolensa. Saata sinä hänet, Michele, ja tule sitten takaisin. Me vietämme hauskan illan joka tapauksessa, me kolme. Riccardo, ota asia rauhallisesti.»

Riccardo oli vaiti. Mirella syleili minua kevyesti. Hän ei oikein tuntunut tietävän, pitäisikö hänen hyvästellä veljensä, joten hän yritti poistua huoneesta mahdollisimman hienotunteisesti. Kahiseva iltapuku antoi kuitenkin rehvästelevän vaikutelman.

Toivoin, että ennen kuin kuulisin ulko-oven sulkeutuvan, tapahtuisi ihme ja voisin juosta Riccardon luo nauraen aivan kuin olisin siihen hetkeen saakka vain näytellyt komediaa. Näin itseni vetämässä kaapista esiin uutta smokkia, näin sen silkkisten käänteiden välkehtivän. Kun ovi painui kiinni, Riccardo rypisti hieman kulmiaan, ja minä toistin: »Ota rauhallisesti.»

Sanoin sen nöyrästi, niin kuin minulla olisi ollut jotakin anteeksi pyydyttävää, vaikka sisimmässäni kapinoinkin tuota käyttämäni äänensävyä vastaan. Olisin halunnut luvata, että ostamme hänelle smokin vähittäismaksulla, niin kuin ostimme iltapuvun Mirellalle, mutta miesten vaatteet ovat aina kalliimpia, eikä miehen sitä paitsi tarvitse löytää itselleen aviomiestä. Muutenkin oli selvää, että emme voisi tällä ylimääräisellä menoerällä rasittaa talouttamme. Kun Mirella ja Riccardo olivat pieniä ja pyysivät liian kalliita leikkikaluja, vastasin heille, ettei pankissa ollut enää rahaa, ja he uskoivat sen ja taipuivat tuon voittamattoman esteen edessä. Nyt en enää kuitenkaan voi turvautua samanlaisiin temppuihin.

Kun Michele palasi kotiin ja istuuduimme pöytään, minusta näytti siltä kuin Riccardo olisi katsellut isäänsä aivan eri tavalla kuin ennen, melkein kuin punniten häntä katsellaan. Illallinen oli harvinaisen hyvä, ja kuitenkin söimme haluttomasti. Olin ostanut kuivattuja aprikooseja, joista Michele pitää kovasti, mutta kun toin ne pöytään, hän ei kiinnittänyt niihin mitään huomiota. Himmeinä ja kurtteisina ne tuntuivat levittävän ympärilleen alakuloisuuden ja puutteen tuntua.

Illallisen jälkeen istuuduimme radion ääreen. En uskaltanut vihjaistakaan samppanjapulloon, jonka olin aikonut avata puolenyön aikaan. Riccardon itsepintainen vaitiolo ja hänen kylmä katseensa estivät minua. Viime aikoina olen usein nähnyt hänen kasvoillaan tuon vihamielisen ilmeen, ja se tuntuu minusta pahalta, sillä yleensä hän on aina niin taipuisa ja kohtelias. Tämä tapahtuu aina silloin, kun hänen on ollut pakko

jäädä kotiin, koska hän on käyttänyt loppuun taskurahat, joita Michele antaa hänelle joka lauantai henkilökohtaisia menoja varten. Hän istuu radion ääressä ja kuuntelee tanssimusiikkia murjottaen tai selailen aikakauslehtiä. Vasta jouluaattoiltana käsitin ensimmäisen kerran, että hänen huonotuulisuutensa oli syytös hänen isäänsä ja minua vastaan. Hänellä onkin usein tapana väittää, että vaikka Michele on työskennellyt niin monta vuotta pankissa, hän ei ole mikään liikemies, ja nähtävästi hän tarkoittaa sillä sitä, ettei Michele ole pystynyt rikastumaan. Riccardo sanoo tuon kaiken hymyillen ystävällisesti, ikään kuin tuo puute olisi vain huvittava tapa tai jonkinlaista keikarointia, mutta hänen lievästi suojelevassa äänensävyssään olen aina huomaavinani hyvänsuopaa alentuvaisuutta, aivan kuin hän mielellään soisi isälleen anteeksi sen, että saa olla tämän kykenemättömyyden uhrina. Pohjimmaltaan tämä leikinlasku on Riccardolle keino säälitellä itseään, vaikka se vaikuttaakin hänen isänsä puolustelemiselta.

Menin Michelen luo, istuuduin hänen viereensä, tartuin hänen käteensä ja puristin sitä niin tiukasti kuin olisin halunnut käsiemme sulavan yhteen. Riccardo kuunteli radiota päänojatuolin selustaa vasten katselematta meitä. Näin hänet jälleen edessäni hänen sanoessaan: »Isällä on kapeat olkapäät», ja kun kuulin korvissani uudelleen nuo sanat, niin — hyvä Luoja, uskallan tuskin tunnustaa sitä; kirjoitan nyt katkeruuden vallassa, ehkä myöhemmin pyyhin pois nämä rivit — minun on tunnustettava, että kun kuulin uudelleen nuo sanat, tunsin tulevani oikein ilkeäksi. Olisin halunnut nousta seisomaan, asettua Riccardon eteen, nauraa ivallisesti ja sanoa hänelle: »Hyvä on, saadaanpa nähdä, mihin asti sinä olet päässyt kahdenkymmenen vuoden kuluttua.» Tuskin tunnen tyttöä, jonka kanssa hän kuiskuttelee puhelimesta tuntikausia, vaaleatukkaista, hoikkaa tyttöä nimeltä Marina, mutta aavistin, että Riccardo ajatteli häntä tuolla hetkellä, että hän haaveissaan pani kätensä tytön

kainaloon ja he lähtivät yhdessä kulkemaan pois. Silloin asetuin ajatuksissani tuon tytön eteen ja sanoin hänelle yhä nauraen: »Saadaanpa nähdä, saadaanpa nähdä.» Muistin päivän, jolloin olin sanonut Micheleille, että tulisimme toimeen ilman lastenhoitajaa, ja hän oli vastannut myöntävästi katsomatta minuun ja sanonut, että lapset olivat jo isoja. He olivat viiden ja kolmen vuoden vanhoja. Muistin, miten vähän sen jälkeen olin sanonut Micheleille, että oli parasta sanoa irti myös palvelustyttö, ja kun hän vaikutti epävarmalta, huomautin, että tyttö saattaisi kannella mustan pörssin hankinnoistamme. Ja lopulta muistin päivän, jolloin kotiin tullessani olin suudellut Micheleä kevyesti ja ilmoittanut hänelle, että olin onnistunut löytämään työpaikan. Minullehan jäi nyt niin paljon vapaata aikaa, kun lapset kävivät koulua, eikä taloudessamme ollut liikaa työtä. »Saadaanpa nähdä», sanoin nauraen Marinalle, »saadaanpa nähdä», ja samalla puristin lujasti Michelen rakasta kättä.

Myöhemmin

Kello on kaksi yöllä. Nousin kirjoittamaan, kun en saanut unta. Syynä on taaskin tämä päiväkirja. Ennen unohdin nopeasti kaikesta, mitä tapahtui kotona. Nyt sitä vastoin, siitä lähtien kun aloin panna muistiin päivittäisiä tapahtumia, jauhan niitä mielessäni ja yritän käsittää, minkä vuoksi ne ovat tapahtuneet. On kyllä totta, että tämän päiväkirjan salainen olemassaolo tuo uutta vihätystä elämään, mutta minun on tunnustettava, ettei se suinkaan tee sitä onnellisemmaksi. Perheen piirissä ei saisi olla huomaavinaan mitään siitä, mitä tapahtuu, ei ainakaan saisi ruveta mietiskelemään sen merkitystä. Jos minulla ei olisi tätä päiväkirjaa, en enää muistaisi Riccardon käyttäytymistä jouluaattona. Mutta nyt en ole voinut olla panematta merkille, että jotakin uutta tuli tuona iltana isän ja pojan välille, vaikka ulkonaisesti mikään ei muuttunutkaan, ja seuraavana päivänä molemmat

olivat aivan yhtä ystävällisiä toisiaan kohtaan kuin tavallisesti. Michele ei ole ottanut asiaa uudelleen puheeksi, mutta vaistoan, että vaikka hän ehkä on ymmärtänyt Riccardon käytöksen, hän siitä huolimatta pitää tätä kiittämättömänä. Niin minäkin aluksi ajattelin, mutta myöhemmin minun on täytynyt rehellisesti tunnustaa, että kysymys onkin jostakin aivan muusta.

Asia on niin, että meidän lapsemme eivät enää voi uskoa meihin samalla tavoin kuin me uskoimme omiin vanhempiimme. Yritin saada Michelen vakuuttumaan tästä jo jouluaat-toiltana, mutta en onnistunut pukemaan epäselviä ajatuksiani sanoiksi. Riccardo oli mennyt vuoteeseen, ja me odottelimme Mirellaa kotiin tanssiaisista. »Kuule Michele«, sanoin, »muistatko, miten sodan aikana kielsimme lapsia kertomasta koulussa, että olimme ostaneet kenkiä ilman pisteitä?« Hän vastasi minulle hajamielisesti ja kysyi, kuinka ihmeessä mieleeni juuri nyt tuli tuollaisia asioita. En osannut selittää hänelle niin tarkkaan syytä, mutta jatkoin edelleen: »Ja miten kielsimme heitä kertomasta, että kuuntelimme ulkomaisia radioasemia?« Olisin halunnut selittää hänelle, miten vaikeaa minun oli ollut kerran, juuri noihin aikoihin, rangaista Mirellaa, kun tämä oli valehdellut. Hän oli jo melkein minun pituiseni ja katseli koko ajan minun puhuessani minua tiukasti silmiin. Ajattelin, etten koskaan ollut yllättänyt omaa äitiäni lausumasta valhetta. Se teki äidin ehkä hivenen epäinhimillisemmäksi silmissäni, mutta en voinut sanoa, että olisin koskaan ollut hänen rikoskumppaninsa. Kun isäni palasi toimistostaan ja näin hänen riisuvan päällystakkinsa ja laskevan käsistään asianajajansalkkunsa, mieleeni ei juolahtanutkaan, että hän ei olisi saanut mitään irti elämästään ja että me sen vuoksi emme olleet rikkaita. Minusta tuntui, että hän omisti niin paljon arvokkaampia aarteita kuin rikkaus etten koskaan olisi edes tullut verranneeksi niitä siihen. Nyt olen sitä vastoin usein huomannut, etten enää pidä yhtä itsestään selvänä ja horjumattomana sitä elämäni hannelta, jonka vanhem-

pamme meille esimerkillään osoittivat ja jonka omaksuminen olisi ollut meille niin luonnollista. Sanalla sanoen epäilen, pystyvätkö meidän ja vanhempiemme arvot — perinteet, syntyperä, kunniakäsitteet — enää nykyaikana kilpailemaan rahan kanssa. Epäilyksistäni huolimatta en voi kuitenkaan sisimmässäni lakata uskomasta niihin vakaumuksiin, jotka aikoinani olen omaksunut. Olisin vain halunnut saada Michelen käsittämään, että juuri meidän omien epäilystemme vuoksi Riccardo ja Mirella eivät ehkä enää usko noihin arvoihin.

1. tammikuuta

On kuin olisin yksin kotona; Michele nukkuu. Siitä lähtien kun aloin pitää tätä päiväkirjaa olen tosin elänyt alituisessa pelossa, että hän vain teeskentelee nukkuvansa yllättäkseen minut. Kirjoitan keittiön pöydän ääressä ja olen ottanut taloustilikirjan viereeni voidakseni nopeasti peittää päiväkirjan, jos Michele sattumalta astuisi sisään. Mutta vielä kauheampaa olisi, jos hän yllättäisi minut juuri yrittäessäni peittää häntä. Se olisi koko sen luottamuksen ja sopusoinnun loppu, joka on ollut meidän suhteemme perustana koko kaksikymmenvuotisen avioliittomme ajan. Minun täytyisi tunnustaa Michelle tämän päiväkirjan olemassaolo ja pyytää, ettei hän koskaan vaatisi minua näyttämään, mitä siihen kirjoitan. Sillä jos hän joskus yllättäisi minut, hän saattaisi loppuikänsä epäillä, että olen tämän päiväkirjan ohella pimittänyt häneltä ties mitä muita asioita. Niin typerää kuin se onkin, tunnustan avoimesti, että loukkaantuisin syvästi, mikäli Michele pitäisi minun tietämättäni päiväkirjaa.

On vielä eräs seikka, joka estää minua tunnustamasta, että kirjoitan, ja se on paha omatunto siitä, että tuhlaan niin paljon aikaa kirjoittamiseen. Usein valittelen, että minulla on liian paljon työtä, että olen perheen ja talouden orja, että minulla ei ole esimerkiksi milloinkaan aikaa istuutua lukemaan kirjaa.

Tuo kaikki on totta, mutta jossakin mielessä tuo orjuus on tullut myös voimakseni, marttyyriin sädekehäksi kulmilleni. Niin että jos joskus harvoin satun nukkumaan puoli tuntia, ennen kuin Michele ja lapset tulevat illalliselle, tai kiertelemään toimistosta palatessani näyteikkunoita katselemassa, en koskaan kerro siitä. Pelkään, että jos tunnustaisin nauttineeni vaikkapa vain lyhyestä levosta tai virkistyksestä, menettäisin heti sen maineen, joka minulla nyt on, nimittäin, että uhraan joka ikisen hetken ajastani perheelleni. Todellakin, jos tunnustaisin sen, he eivät enää muistaisi lainkaan niitä lukemattomia tunteja, jotka kulutan toimistossa tai keittiössä tai ostoksilla tai parsien ja paikaten, vaan ainoastaan ne lyhyet hetket, jotka olen käyttänyt kirjan lukemiseen tai kävelyyn. Michele tosin kehottaa minua alituisesti suomaan itselleni vähän lepoa, ja Riccardo sanoo, että heti kun hän alkaa ansaita, hän tarjoaa minulle loman Caprilla tai Rivieralla. Se, että he tunnustavat väsymykseni, näyttää vapauttavan heidät kaikesta vastuusta. He toistavat minulle usein ankarasti: »Sinun täytyisi levätä», ikään kuin se, etten sitä tee, olisi minun puoleltani vain jokin oikku. Ja sitten käytännössä heti, kun he näkevät minun istuvan heidän joukossaan lukien lehteä, he kääntyvät puoleeni: »Äiti, kun sinulla ei kerran näytä olevan mitään tekemistä, voisitko paikata takkini vuorin, voisitko silitää housuni?» ja niin edelleen.

Siten olen tullut vähitellen itsekin siitä vakuuttuneeksi. Kun toimistosta annetaan vapaapäivä, ilmoitan heti, että uhraan sen monille tekemättä jääneille kotitöille, jotka jo aikoja sitten olen määrännyt tämän vapaan päivän osalle. Sanalla sanoen vakuutan, etten missään tapauksessa lepää, sillä jos sen tekisin, tuo lyhyt lepopäivä venyisi perheeni silmissä kokonaiseksi kuukaudeksi. Vuosia sitten eräs ystävättäreni kutsui minut viikoksi maatilalleen Toscanaan. Lähdin matkaan lopen uupu-neena, koska olin valmistanut kaiken niin, ettei Micheleltä ja lapsilta puuttuisi mitään poissaollessani, ja palatessani minua

odotti lukematon määrä lyhyen lomani aikana kasaantuneita töitä. Ja jos joskus myöhään talvella satuin viittaamaan väsymykseen, riensivät kaikki muistuttamaan minulle, että minullahan oli ollut samana vuonna kesäloma, jonka olisi pitänyt antaa minulle uusia voimia. Kukaan ei näyttänyt käsittävän, että viikon lepo elokuussa ei estänyt minua olemasta väsynyt lokakuussa. Jos joskus sanon: »En tunne olevani oikein kunnossa», Michele ja lapset vaikenivat kunnioittavina ja hie-man vaivautuneina. Sitten nousen ja ryhdyn taas tekemään sitä, mitä minun on tehtävä. Kukaan ei liikahdakaan auttaakseen minua, mutta Michele huudahtaa: »Siinä nyt näet. Sanot, ettet tunne olevasi kunnossa, etkä kuitenkaan pysy hetkeäkään paikoillasi.» Ja hetken kuluttua he alkavat taas puhella sitä ja tätä, ja lapset huomauttavat minulle ulos lähtiessään: »Menet-hän lepäämään?» Riccardo tekee minulle sormellaan pienen uhkaavan eleen kuin varoittaen minua lähtemästä ulos huvittelemaan. Vain kuume, korkea kuume saa perheen uskomaan, että olen todella sairas. Kuume huolestuttaa Micheleä, ja lapset kantavat minulle appelsiinimehua. Mutta minulla on harvoin kuumetta, voinpa melkein sanoa ettei koskaan. Sen sijaan olen aina väsynyt, mutta sitä ei kukaan usko. Kuitenkin juuri tuo väsymys antaa minulle rauhan, jota tunnen mennessäni vuoteeseen illalla. Siitä juuri löydän jonkinlaisen onnentunteen, jonka huomassa lepään ja johon nukahdan. Minun on tun-nustettava, että se päättäväisyys, jolla kieltäydyn kaikista niistä tilaisuuksista, jotka tarjoutuisivat lepoon, onkin ehkä vain pel-koa kadottaa tuo ainoa onnen lähteeni, väsymys.

3. tammikuuta

Eilen illalla olin Giulianan luona. Joka vuosi ilmoitan, etten aio lähteä teekutsuille, jotka hänellä on tapana pitää syntymäpäi-vänään niille entisille koulutovereilleen, joiden kanssa hän on

edelleen hyvissä väleissä. Sanon, että minulla on aivan liikaa työtä voidakseni olla poissa toimistosta ja että vaikka voisin olla, käyttäisin sen ajan johonkin tärkeämpään. Joka vuosi Michele ja lapset yrittävät saada minut vakuuttuneeksi siitä, etten saa kieltää itseltäni iloa tavata vanhoja ystävättäriäni, varsinkin kun minulla on siihen nykyään niin harvoin tilaisuutta — oma elämäni kun on muodostunut niin erilaiseksi kuin heidän elämänsä. Pudistan päätäni ja vastustan itsepäisesti ja sitten joka vuosi lopulta kuitenkin lähden.

Eilen aamiaispöydässä vastustin vielä kiivaammin kuin tavallisesti, kun Mirella sanoi: »Älä viitsi! Tiedät aivan hyvin, että menet. Sinähän olet antanut uudistaa vanhan mustan hattusi-kin.» Katselimme toisiamme melkein vihamielisesti, enkä uskaltanut vastata mitään. Ehkä siksi, että Mirella oli oikeassa. Joka vuosi jo syyskuun alussa alan todellakin kokeilla — tosin tunnustamatta sitä edes itselleni — jotakin vanhoista hatuistani, joita nykyään käytän harvoin, ja varmistun siitä, että se on uudistettava. Sitten yllätän itseni seisoskelemassa sanomalehtikioskien edessä, joiden seinille on levitetty nähtäväksi muotilehtiä, ja koettelen mielessäni päähäni mielikuvituksellista viime muodin mukaista hattua, jonka kuva on jollakin kansilehdellä. Jos joku lähestyy, annan katseeni liukua lähimpään sanomalehteen ja olen lukevinani poliittisten artikkelien otsikoita. Mutta heti, kun olen jälleen yksin, käännän katseeni taas kiihkeästi muotilehteen. Kuljen kotiin kuvitellen pitäväni päässäni tuota uutta hattua, jonka sulka putoaa alas kaulalleni, kasvoillani mannekiinien typerän itsetyytyväinen ja tavoittamaton ilme. Ihmettelen, ettei perheeni huomaa mitään, ei edes Michele. Hän tervehtii minua aivan kuten tavallisesti: »Kas, iltaa äiti.» Päiväkausia olen kävelevinänä kadulla tuo hattu päässäni ja näen itseni istumassa se päässä Giulianan pikku salongissa. Lopulta teen päätökseni ja soitan eräälle tutulle modistille, joka on hyvin näppärä tekemään korjauksia, ja supisen hänelle salaperäisesti, että aion tulla

käymään hänen luonaan seuraavana päivänä! Ja kuitenkin, kun hattu on jo kaapissa ja Giulianan teekutsuista tulee puhe, intän vieläkin: »En mene, en mene.» Melkein pelkään panna hattua päähäni, aivan kuin minun täytyisi läpäistä jokin vaikea koe!

Tuo koe on ehkä Mirellan katse. Michele väittää aina, että näytän oikein hyvältä, ja sitten hän valittaa, etteivät hänen tulonsa enää salli minun käyttää sitä Via Veneton varrella olevaa modistia, jolta ostin hattuni niihin aikoihin, kun menimme naimisiin. »Kuinka niin?» kysyn häneltä. »Tarkoitatko, että tämä sopii minulle huonosti?» Hän vastaa heti kieltäen, vieläpä kehaisee, että kannan tyylikkäästi kaiken, mitä panen yllemi.

Lähden kotoa rauhoittuneena ja tyytyväisenä. Mutta Giulianan salongissa käsitän oikein hyvin, mitä Michele tarkoitti. Sievä musta huopahattuni kutistuu heti mitättömäksi ystävättärieni värikkäiden silkkihattujen rinnalla. Meitä on vain kuusi tai seitsemän, aivan pieni ja tuttu joukko, mutta he ovat kaikki pukeutuneet kuin suurta juhlaa varten. He ovat panneet ylleen korunsa ja valinneet selvästi kaikkein hienoimmat ja huomiota herättävimmät vaatteensa. Minusta tuntuu, että noilla puvuillaan ja tuolla kevyen huolettomalla tavallaan puhua kovalla ja kaikuvalla äänellä he tahtovat näyttää toisilleen, miten onnellisia he ovat, miten rikkaita ja hyvinvoimia, miten täydellisen onnistunutta heidän elämänsä on. Ehkäpä he itsekään eivät aidosti usko sitä, vaan käyttäytyvät kuin koulu-aikana, kun näytimme toisillemme lahjaksi saamiamme leluja, ja jokainen meistä sanoi: »Minun on kaunein.» On kuin heissä olisi vieläkin jäljellä tuota julmaa lapsellisuutta. Välillä alamme leikillämme puhua ranskaa, kuten usein koulu-aikana. Meistä oli hirveän hauskaa puhua ranskaa, kun kävelimme Pinciolla, pitkässä jonossa tummansinisissä asuissamme. Ihmiset pitivät meitä varmasti ulkomaalaisina, ja se sai meidät aivan väriseämään ylpeydestä. Tosiasiassa olimme kaikki ylpeitä siitä, että kävimme kaupungin hienointa koulua, jonka oppilaista suurin